
MONOGRAFIE PRAWNICZE

HAZARD
STUDIUM
KRYMINOLOGICZNE
I PRAWNE

LESZEK WILK

Wydawnictwo C. H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

LESZEK WILK • HAZARD. STUDIUM KRYMINOLOGICZNE I PRAWNE

Polecamy nasze publikacje:

Urszula Kalina-Prasznic

**SPOŁECZNE ZABEZPIECZENIE EMERYTALNE PRACOWNIKÓW
– MIĘDZY PRAWEM A RYNKIEM**

Artur Krzykowski

**UMOWNE ZAKAZY PRZELEWU WIERZYTELNOŚCI
(PACTA DE NON CEDENDO) W OBRODIE KRAJOWYM
I MIĘDZYNARODOWYM**

Piotr Bogdanowicz

INTERES PUBLICZNY W PRAWIE ENERGETYCZNYM UE

Karol Zawisłak

RECEPTUM ARBITRII

Bartłomiej P. Wróblewski

**ODPOWIEDZIALNOŚĆ ODSZKODOWAWCZA PAŃSTWA
ZA DZIAŁANIA USTAWODAWCY. KSZTAŁTOWANIE SIĘ
KONCEPCJI I INSTYTUCJI NA TLE OGÓLNYCH REGUŁ
ODPOWIEDZIALNOŚCI PAŃSTWA DO POŁOWY XX WIEKU**

Legalis
System Informacji Prawnej

www.sklep.beck.pl

HAZARD
STUDIUM
KRYMINOLOGICZNE
I PRAWNE

LESZEK WILK

WYDAWNICTWO C.H. BECK
WARSZAWA 2012

Wydawca: Natalia Adamczyk
Recenzja naukowa: prof. dr hab. Lech Gardocki

© **Wydawnictwo C.H. Beck 2012**

Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: TimPrint
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-3676-3

ISBN e-book 978-83-255-3677-0

Spis treści

Wykaz skrótów	IX
Wykaz literatury	XIII
Orzeczenia sądów polskich	XXIII
Wstęp	XXV
Rozdział I. Ogólna charakterystyka hazardu	1
§ 1. Pojęcie hazardu i jego cechy	1
I. Znaczenie i wydźwięk słowa „hazard”	1
II. Rola czynnika losowego	5
III. Pojęcie i charakter „wygranej”	16
IV. Reguły gier hazardowych	25
V. Normatywne kategorie hazardu	26
VI. Cywilnoprawne aspekty hazardu	32
VII. Podsumowanie i wnioski	33
§ 2. Przegląd podstawowych form hazardu	39
§ 3. Indywidualne motywy angażowania się w hazard	50
§ 4. Hazard a czynniki społeczno-kulturowe	54
Rozdział II. Hazard jako zjawisko patologii społecznej	65
§ 1. Pojęcie i formy patologii społecznej	65
§ 2. Uzależnienie od hazardu i jego skutki	66
I. Pojęcie hazardu patologicznego i jego kryteria	66
II. Rozwój uzależnienia od hazardu	75
III. Teorie wyjaśniające nadmierne zaangażowanie w hazard	77
IV. Czynniki ryzyka uzależnienia od hazardu	81
§ 3. Hazard „twardy” i „miękki”	83
§ 4. Indywidualne skutki hazardu	88
§ 5. Społeczne skutki i zjawiska towarzyszące hazardowi	94

Rozdział III. Regulacja prawna warunków urządzania i zasad prowadzenia działalności hazardowej oraz uczestnictwa w hazardzie jako czynnik przeciwdziałania zagrożeniom wynikającym z hazardu	105
§ 1. Czynniki kształtujące treść prawa „hazardowego”	105
§ 2. Działalność hazardowa w europejskim prawie wspólnotowym.....	109
§ 3. Działalność hazardowa w polskim prawie krajowym	115
I. Charakter i zakres ustawy z 19.11.2009 r. o grach hazardowych	115
II. Warunki urządzania gier hazardowych i zasady prowadzenia działalności hazardowej	121
III. Warunki uczestnictwa w hazardzie i ochrona praw uczestników	129
IV. Reklama i promocja hazardu	132
V. Obciążenia fiskalne hazardu	138
VI. Zabezpieczenia finansowe	144
VII. Kontrola i nadzór prewencyjny	146
Rozdział IV. Przeciwdziałanie zagrożeniom wynikającym z hazardu za pomocą systemu sankcji	155
§ 1. Uwagi wstępne o „systemie sankcji”	155
§ 2. Sankcje cywilnoprawne w sferze hazardu	158
§ 3. Sankcje w ramach nadzoru administracyjnego	159
I. Administracyjne sankcje egzekucyjne	160
II. Delegalizacja działalności danego podmiotu oraz dyskwalifikacja personalna danej osoby	161
III. Kary pieniężne.....	164
§ 4. Rola prawa karnego skarbowego.....	175
I. Zasady ingerencji prawnokarnej w określone sfery stosunków społecznych	175
1. Subsydiarność i proporcjonalność.....	175
2. Przedmiot prawnokarnej ochrony	178
II. Zakres i charakter dóbr chronionych przez przepisy KKS w zakresie hazardu.....	180
III. Zakres kryminalizacji i sposób typizacji zachowań skierowanych „przeciwko organizacji gier hazardowych”	185
IV. Problemy odpowiedzialności za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe „przeciwko organizacji gier hazardowych”	206

1. Kontrawencjonalizacja	206
2. Wina i strona podmiotowa	210
3. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność.....	213
4. Formy zjawiskowe	219
V. Problemy karania za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe „przeciwko organizacji gier hazardowych”	221
§ 5. Rola prawa karnego powszechnego i powszechnego prawa wykroczeń.....	227
§ 6. Rola ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary	247
Rozdział V. Pozaprawne metody profilaktyki antyhazardowej	259
Podsumowanie i wnioski	267
Indeks rzeczowy	277

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa polskiego

GryHazU	ustawa z 19.11.2009 r. o grach hazardowych (Dz.U. Nr 201, poz. 1540 ze zm.)
GryLTU	ustawa z 20.5.1976 r. o grach losowych i totalizatorach (Dz.U. Nr 19, poz. 122 ze zm.)
GZWU	ustawa z 29.7.1992 r. o grach losowych i zakładach wzajemnych (Dz.U. Nr 68, poz. 341 ze zm.); tytuł ustawy w związku ze zmianą (ZmGZWU z 10.4.2003 r., Dz.U. Nr 84, poz. 774) otrzymał brzmienie „o grach i zakładach wzajemnych” (tekst jedn. Dz.U. z 2004 r. Nr 4, poz. 27 ze zm.)
KC.....	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
KK.....	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
KKS.....	ustawa z 10.9.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz.U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765 ze zm.)
KPK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
KW	ustawa z 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 46, poz. 275 ze zm.)
OdpZbiorU	ustawa z 28.10.2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. Nr 197, poz. 1661 ze zm.)
OgrBAdmU	ustawa z 25.3.2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców (Dz.U. Nr 106, poz. 622 ze zm.)
OrdPU.....	ustawa z 29.8.1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.)
PDOFizU	ustawa z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 51, poz. 307 ze zm.)
SłużbaCelU.....	ustawa z 27.8.2009 r. o Służbie Celnej (Dz.U. Nr 168, poz. 1323 ze zm.)

Wykaz skrótów

SportU	ustawa z 25.6.2010 r. o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857 ze zm.)
SwobGospU	ustawa z 2.7.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 ze zm.)
ŚwiadUsElektU	ustawa z 18.7.2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz.U. Nr 144, poz. 1204 ze zm.)
VATU	ustawa z 11.3.2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 ze zm.)
ZmGZWU	ustawa z 10.4.2003 r. o zmianie ustawy o grach losowych, zakładach wzajemnych i grach na automatach oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 84, poz. 774)
ZmGryHazU	ustawa z 26.5.2011 r. o zmianie ustawy o grach hazardowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 134, poz. 779)

2. Źródła prawa zagranicznego

dyrektywa

98/34/WE	Dyrektywa 98/34/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 22.6.1998 r. (Dz.Urz. UE L 204 z 21.7.1998 r., s. 37 i nast.)
----------------	--

dyrektywa

2000/31/EC	Dyrektywa 2000/31/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z 8.6.2000 r. (Dz.Urz. UE L 178 z 17.7.2000 r., s. 1 i nast.)
------------------	--

TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (wersja skonsolidowana) z 29.12.2006 r. (Dz.Urz. UE C 321E z 29.12.2006 r., s. 37 i nast.)
-----------	---

3. Organy

ETS	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny

4. Publikatory i czasopisma

Acta UNC	Acta Universitatis Nicolai Copernici
Ann. UMCS	Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska

Wykaz skrótów

CzPKiNP	Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz.U.	Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
GP	Gazeta Prawna
KPPubl	Kwartalnik Prawa Publicznego
KSP	Krakowskie Studia Prawnicze
MoPod	Monitor Podatkowy
MPCiP	Monitor Prawa Celnego i Podatkowego
ONSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego - Izba Karno i Wojskowa
OSN	Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego. Orzeczenia Izby Cywilnej (w latach 1933-1952), Orzecznictwo Sądu Najwyższego (w latach 1953-1961: Izby Cywilnej i Izby Karnej, w roku 1962: Izby Cywilnej, w latach 1963-1981: Izby Cywilnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, w latach 1982-1989: Izby Cywilnej i Administracyjnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, w latach 1990-1994: Izby Cywilnej oraz Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, w 1995 roku: Izby Cywilnej)
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A
OTK ZU	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Zbiór Urzędowy
PAK	Prawo-Administracja-Kościół
PiP	Państwo i Prawo
PPK	Przegląd Prawa Karnego
PPod.	Przegląd Podatkowy
Prob. Pr. Karn.	Problemy Prawa Karnego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
R.Pr.	Radca Prawny
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SP	Studia Prawnicze
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zb. Orz.	Zbiór Orzeczeń

5. Inne

art.	artukół
CBOS	Centrum Badania Opinii Społecznej
cz.	część
EFTA	Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu
itd.	i tak dalej
itp.	i temu podobne
m.in.	między innymi
nast.	następny (-a, -e)
niepubl.	niepublikowany
np.	na przykład
Nr	numer
pkt	punkt
por.	porównaj
poz.	pozycja
pt.	pod tytułem
r.	rok
red.	redakcja
s.	strona (-y)
t.	tom
tzn.	to znaczy
tzw.	tak zwana (-e, -y)
UE	Unia Europejska
ust.	ustęp
w zw.	w związku
ze zm.	ze zmianami
zob.	zobacz

Wykaz literatury

- Auderska H., Lempicka Z., Skorupka S.*, Mały słownik języka polskiego, Warszawa 1968
- Bafia J., Egierska D., Śmietanka I.*, Kodeks wykroczeń. Komentarz, Warszawa 1980
- Baniak S.*, Prawo karne skarbowe, Kraków 2005
- Bartosiewicz A., Kubacki R.*, Ułomne przepisy karne skarbowe dotyczące VAT, Glosa 2002, Nr 7
- Bieńkowska E.*, Kodeks karny skarbowy. Wprowadzenie i objaśnienia, Warszawa 2000
- Bogdan G., Nita A., Radzikowska Z., Światłowski A. R.*, Kodeks karny skarbowy z komentarzem, Gdańsk 2000
- Bogdan G., Nita A., Raglewski J., Światłowski A. R.*, Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Gdańsk 2007
- Bogdan G.*, Rola kontratypów w prawie karnym skarbowym, CzPKiNP 1998, Nr 1-2
- Bojarski M.*, Glosa do uchwały SN z 16.2.1994 r., I KZP 39/93, WPP 1994, Nr 3-4
- Bojarski M., Radecki W.*, Kodeks wykroczeń. Komentarz, Warszawa 2005
- Bojarski M., Radecki W.*, Pozakodeksowe prawo karne, t. I, Przesłęstwa przeciwko pamięci narodowej, obronności, bezpieczeństwu osób i mienia, zdrowiu. Komentarz, Warszawa 2002
- Bojarski T.*, Kodeks karny skarbowy a kodeks karny. Kilka uwag porównawczych, [w:] *P. Hofmański, K. Zgryzek* (red.), Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci Profesora Kazimierza Marszała, Katowice 2003
- Bojarski T.*, Kwalifikowane i uprzywilejowane typy przestępsów w nowym kodeksie karnym, [w:] *O. Górniok* (red.), U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Leonowi Tyszkiewiczowi, Katowice 1999
- Bojarski T.*, O systematyce części szczególnej kodeksu karnego, PPK 1993, Nr 8
- Bojarski T.*, Społeczna szkodliwość czynu i wina w projekcie k.k., [w:] *S. Waltoś* (red.), Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka, Kraków 1993
- Bojarski T., Szwarczyk M.*, Uwagi o projektowanym nowym prawie karnym skarbowym, [w:] *Z. Niewiadomski, J. Buczkowski, J. Łukasiewicz, J. Postuszny, J. Stelmasiak* (red.), Administracja publiczna u progu XXI wieku. Prace dedykowane prof. zw. dr hab. Janowi Szreniawskiemu z okazji Jubileuszu 45-lecia pracy naukowej, Przemysł 2000

- Bojarski T.* (red.), Kodeks wykroczeń. Komentarz, Warszawa 2007
- Buchała K.*, Prawo karne materialne, Warszawa 1989
- Buchała K., Zoll A.*, Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, Kraków 1998
- Buczkowski K., Wojtaszek M.*, Pranie pieniędzy, Warszawa 2001
- Buk K.*, Wina w prawie karnym skarbowym, Doradztwo Podatkowe 2000, Nr 3
- Burzyński P.*, Ustawowe określenie sankcji karnej, Warszawa 2008
- Cieślak M.*, Grzywna za przestępstwa majątkowe, Nowe Prawo 1958, Nr 1
- Cieślak W.*, Niektóre zagadnienia przedmiotu karnoprawnej ochrony, PiP 1993, Nr 11
- Collins P.*, Gambling and the public interest, London 2003
- Cooper G.*, Online help for problem gambling: Why it is and is not being considered, eGambling: The Electronic Journal of Gambling Issues 2002, No. 7, <http://www.camh.net>
- Custer R. L.*, Six Types of Gamblers, <http://www.addictionrecov.org>
- Czachórski W.*, Prawo zobowiązań w zarysie, Warszawa 1970
- Czopek L.* (red.), Popularna Encyklopedia Powszechna, t. 10, Kraków 1995
- Czyżak M.*, Karnoadministracyjne, karnoskarbowe i quasi-karne formy odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, WPP 2004, Nr 1
- Czyżak M.*, Odpowiedzialność za nielegalne urządzenie gier hazardowych w polskim systemie prawnym, WPP 2010, Nr 2
- Dębski R.*, O odpowiedzialności karnej osób prawnych (podmiotów kolektywnych), Studia Prawno-Ekonomiczne 1997, t. 55
- Dębski R.*, Pozaustawowe znamiona przestępstwa. O ustawowym charakterze norm prawa karnego i znamionach typu czynu zabronionego nie określonych w ustawie, Łódź 1995
- Dukiet-Nagórska T.* (red.), Prawo karne. Część ogólna, szczegółna i wojskowa, Warszawa 2010
- Dziedzic W.*, Próba charakterystyki sankcji prawnych i moralnych, Ann. UMCS 1992, vol. 39, 4. *sectio G*
- Falandysz L.*, Wiktymologia, Warszawa 1979
- Fekjaer H. O.*, Gambling and gambling problems in Norway. Paper presented at the 4th conference of the European Association for the Study of Gambling, Warsaw, Poland, September 23, 2000, <http://www.bks.no>
- Filar M.*, O niektórych ogólnych zasadach odpowiedzialności karnej w projekcie kodeksu karnego z sierpnia 1990 r. – polemicznie, PiP 1991, Nr 4
- Filar M.*, Podstawy odpowiedzialności karnej (?) podmiotów zbiorowych (na gruncie ustawy z 22 X 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, Apelacja Gdańska 2003, Nr 3 (wydanie specjalne)
- Fisher S. E.*, Measuring pathological gambling in children: The case of fruit machines in the U.K., Journal of Gambling Studies 1992, Nr 8
- Frender-Majewska M., Krajewski A.*, Antyczne Las Vegas, czyli historia hazardu, <http://nauka.newsweek.pl/antyczne-las-vegas-czyli-historia-hazardu,74847,1,1.html>

- Gaberle A.*, Patologia społeczna, Warszawa 1993
- Gardocki L.*, O relacji między typem przestępstwa a zagrożeniem ustawowym, PiP 1979, Nr 8-9
- Gardocki L.*, Prawo karne, Warszawa 2005
- Liwicki L.* (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, t. III, Warszawa 2003
- Gawrońska M.*, Barbarzyńcy pokera, <http://m.newsweek.pl/opinie,barbarzyncy-pokera,63746,1,1.html>
- Głubiński S.*, Nauka skarbowości, Warszawa-Lwów 1925
- Giezek J.*, Wpływ nieświadomości społeczno-prawnej oceny czynu na odpowiedzialność karną sprawcy, PiP 1984, Nr 10
- Gomułowicz A., Matecki J.*, Podatki i prawo podatkowe, Warszawa 2002
- Górniok O.*, Głosa do uchwały SN z 24.11.1999 r., I KZP 39/99, OSP 2000, Nr 6
- Górniok O.*, Kary i inne środki karne w ustawie o odpowiedzialności prawnej podmiotów zbiorowych, Kwartalnik Apelacji Gdańskiej 2003, Nr 2
- Górniok O.*, Komentarz do Konwencji z dnia 26 lipca 1995 r. o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich wraz z protokołami dodatkowymi, [w:] *E. Zielińska* (red.), Prawo Wspólnot Europejskich a prawo polskie. Dokumenty karne, Warszawa 2000
- Górniok O.*, Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie, Warszawa 1994
- Górniok O.*, Przestępstwa gospodarcze. Rozdział XXXVI i XXXVII Kodeksu karnego. Komentarz, Warszawa 2000
- Górniok O.* (red.), Prawo karne gospodarcze, Warszawa 2003
- Grant J. E., Kushner M. G., Kim S. W.*, Pathological Gambling and Alcohol Use Disorder, Alcohol Research and Health 2002, vol. 26, Nr 2
- Griffiths M. D.*, Addiction to fruit machines: a preliminary study among males, Journal of Gambling Studies 1990, Nr 6
- Griffiths M. D.*, Amusement machine playing in childhood and adolescence: a comparative analysis of video games and fruit machines, Journal of Adolescence 1991, Nr 14
- Griffiths M. D.*, Behavioural addictions: an issue for everybody, Employee Counselling Today 1996, Nr 8
- Griffiths M. D.*, Fruit machine gambling: the importance of structural characteristics, Journal of Gambling Studies 1993, Nr 9
- Griffiths M. D.*, Gry i hazard. Uzależnienia dzieci w okresie dorostania, przekł. *A. Sawicka-Chrapkiewicz*, Gdańsk 2004
- Griffiths M. D., Sutherland J.*, Adolescent gambling and drug use, Journal of Community and Applied Social Psychology 1998, Nr 8
- Grzegorzczak T.*, Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Warszawa 2001
- Grzegorzczak T.*, Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Warszawa 2009
- Grzybczyk K.*, Prawo reklamy, Warszawa 2008
- Gubiński A.*, Czy osoby prowadzące (urządzące) grę w trzy karty (trzy lusterka, trzy miasta itp.) ponoszą odpowiedzialność z art. 61 prawa o wykroczeniach czy też powinny być pociągnięte do odpowiedzialności karnej z art. 264 k.k., Zagadnienia Karno-Administracyjne 1965, Nr 3

- Gubiński A.*, Głosa do uchwały SN z 16.2.1994 r., I KZP 39/93, PiP 1994, Nr 4
- Gubiński A.*, Prawo wykroczeń, Warszawa 1978
- Guerreschi C.*, Nowe uzależnienia, przeł. *A. Wieczorek-Niebielska*, Kraków 2005
- Hałabura R.*, Umyślność, wina i błąd. Odpowiedzialność karna skarbową, Rzeczpospolita z 28.8.2003 r.
- Hirsch H. J.*, W kwestii aktualnego stanu dyskusji o pojęciu dobra prawnego, RPEiS 2002, Nr 1
- Hołyst B.*, Kryminologia, Warszawa 2007
- Huizinga J.*, Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury, Warszawa 1998
- Jabłonowski P.*, Opodatkowanie internetowych gier hazardowych, GP z 7.4.2008 r., dodatek Tygodnik Podatkowy
- Jakubowski T.*, Monopol loteryjny, [w:] Pięć lat na froncie gospodarczym 1926–1931, t. II, Warszawa 1931
- Jendrośka J.*, Koncepcja sankcji karnej w prawie administracyjnym, [w:] *Z. Rybicki, M. Gromadzka-Grzegorzewska, M. Wyrzykowski* (red.), Zbiór studiów z zakresu nauk administracyjnych poświęcony pamięci Profesora Jerzego Starościaka, Ossolineum 1978
- Kalitowski M., Sienkiewicz Z., Szumski J., Tyszkiewicz L., Wąsek A.*, Kodeks karny. Komentarz, t. 2, Gdańsk 1999
- Kalus S.* (red.), Ochrona prawna obrotu gospodarczego, Warszawa 2011
- Kardas P., Łabuda G.*, Kumulatywny zbieg przepisów ustawy w prawie karnym skarbowym (cz. 1), Prok. i Pr. 2001, Nr 9
- Kardas P., Łabuda G., Razowski T.*, Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Warszawa 2010
- Kardas P.*, Niektóre okoliczności wyłączające winę i umniejszające winę w projekcie kodeksu karnego, WPP 1996, Nr 1
- Knosala E.*, Prawne układy sterowania w administracji publicznej, Katowice 1998
- Koch B.*, Z problematyki przepisów blankietowych w prawie karnym, Acta UNC 1978, Prawo XVI, Nr 89
- Konarska-Wrzosek V.*, Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym, Toruń 2002
- Konarska-Wrzosek V., Oczkowski T., Skorupka J.*, Prawo i postępowanie karne skarbowe, Warszawa 2010
- Kopaliński W.*, Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Warszawa 1989
- Kosiński C.*, Wolność gospodarcza w prawie polskim, Warszawa 1995
- Kosiński E.*, Głosa do uchwały SN z 24.11.1999 r., I KZP 39/99, MoPod 2000, Nr 10
- Kosiński E.*, Wygrana rzeczowa w polskim prawie hazardowym, KPPubl. 2002, Nr 3
- Kotowski W.*, Kodeks wykroczeń. Komentarz, Kraków 2004
- Kotowski W., Kurzępa B.*, Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Warszawa 2006

- Krajewski K.*, Problemy kontroli społecznej we współczesnych społeczeństwach, [w:] *O. Górniok* (red.), U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Leonowi Tyszkiewiczowi, Katowice 1999
- Krawczak M.*, Hazard w orzecznictwie sądów europejskich, PAK 2006, Nr 3
- Krawczak M.*, Zakaz urządzania gier hazardowych niewymienionych w ustawie z 29 lipca 1992 r. o grach i zakładach wzajemnych, MPCiP 2009, Nr 11
- Król-Bogomiłska M.*, Kary pieniężne w prawie antymonopolowym, Warszawa 2001
- Królikowski M.*, Dwa paradygmaty zasady proporcjonalności w prawie karnym, [w:] *T. Dukiet-Nagórska* (red.), Zasada proporcjonalności w prawie karnym na płaszczyźnie stanowienia i stosowania prawa, Warszawa 2010
- Kubacki R., Bartosiewicz A.*, Kodeks karny skarbowy. Przesłębstwa i wykroczenia podatkowe oraz dewizowe, Warszawa 2005
- Laskowska K.*, Rola prawa karnego w ograniczaniu patologii jako poważnego zagrożenia dla społeczeństwa XXI wieku, t. XXXI, Archiwum Kryminologii 2009
- Laskowska K.*, Rosyjskojęzyczna przestępczość zorganizowana. Studium kryminologiczne, Białystok 2006
- Lewicki M.*, Pojęcie sankcji prawnej w prawie administracyjnym, PiP 2002, Nr 8
- Lipiński A.*, Niektóre problemy nowego prawa energetycznego, PUG 1998, Nr 5
- Łabuda G.*, Wideloterie jako forma hazardu nieregulowanego, MPCiP 2011, Nr 10
- Łętowska E.*, Interpretacja a subsumpcja zwrotów niedookreślonych i nieostrych, PiP 2011, Nr 7-8
- Marek A.*, Prawo wykroczeń, Warszawa 1996
- Marek A.*, Problem odpowiedzialności karnej przedsiębiorstw, Prok. i Pr. 1995, Nr 5
- Marlatt G. A., Baer J. S., Donovan D. M., Kivlahan D. R.*, Addictive behaviors: etiology and treatment, Annual Review of Psychology 1988, Vol. 39
- McCown W. G., Chamberlain L. L.*, Best Possible Odds: Contemporary Treatment Strategies for Gambling Disorders, New York 2000
- Melezini M.* (red.), System Prawa Karnego, t. 6, Kary i środki karne. Poddanie sprawcy próbie, Warszawa 2010
- Meyer R.*, Psychopatologia, Gdańsk 2003
- Młocka M., Niewińska A.*, Kiedy się snią numerki, Rzeczpospolita z 10.5.2011 r.
- Mogilnicki A.*, Dwutorowość represji karnej przy przestępstwach zwykłych i skarbowych, RPEiS 1937, Nr 3
- Mołda E.*, W szponach hazardu, Głos Ziemi Cieszyńskiej z 9.9.2011 r., Nr 36
- Musolf G.*, Kary pieniężne i kara grzywny w ustawie o grach hazardowych, MPCiP 2010, Nr 8
- Musolf G.*, Zabezpieczenia finansowe i gwarancje w grach hazardowych, MPCiP 2010, Nr 9

- Namysłowska-Gabrysiak B.*, Odpowiedzialność karna osób prawnych, Warszawa 2003
- Niewiadomska I., Brzezińska M., Lelonek B.*, Hazard, Lublin 2005
- Niewiadomski Z.* (red.), Administracja publiczna u progu XXI wieku. Prace dedykowane prof. zw. dr. hab. Janowi Szreniawskiemu z okazji Jubileuszu 45-lecia pracy naukowej, Przemyśl 2000
- Nita A.*, Czynności nie mogące być przedmiotem prawnie skutecznej umowy w świetle prawa podatkowego, PPod. 2003, Nr 2
- Nita B.*, Materialnoprawne i procesowe założenia ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, cz. 1, R.Pr. 2003, Nr 5
- Nowacki J., Tobor Z.*, Wstęp do prawoznawstwa, Katowice 1999
- Nowak A., Wysocka E.*, Problemy i zagrożenia społeczne we współczesnym świecie. Element patologii społecznej w kryminologii, Kraków 2001
- Nowicki M. A.*, Europejski Trybunał Praw Człowieka. Orzecznictwo, t. I, Prawo do rzetelnego procesu sądowego, Kraków 2001
- O'Leary S., Fernández-Martin J. M.*, Judicially created exceptions to the free provision of services, [w:] *M. Andenas, W. -H. Roth*, Services and Free Movement in EU Law, Oxford 2002
- Ożóg M.*, W oczekiwaniu na Placanicą. Usługi hazardowe w prawie wspólnotowym, PUG 2006, Nr 1
- Palka P.*, Błąd co do prawnej oceny czynu (error iuris) – art. 30 k.k., Prok. i Pr. 2002, Nr 9
- Papineau E.*, Le jeu pathologique dans la communauté chinoise, une vision anthropologique, *Loisir et Société. Culture et mode de vie* 2001, Vol. 24, N° 2
- Peiper L.*, Komentarz do Kodeksu karnego, Kraków 1936
- Pietrasz P.*, Opodatkowanie dochodów nieujawnionych, Warszawa 2007
- Pietrasz P.*, Opodatkowanie dochodów osiągniętych nielegalnie. Glosa do wyroku NSA z 4.9.1997 r., I SA/Wr 948/96, Glosa 2001, Nr 8
- Pietrzykowski K.* (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, t. I, Warszawa 1997
- Piotrowski M.*, Loterie fantowe – problematyka prawna i podatkowa, PPod. 1997, Nr 2
- Podgórecki A.*, Patologia życia społecznego, Warszawa 1969
- Prengel M.*, Dobro prawne – centralne pojęcie prawa karnego, *Jurysta* 2002, Nr 5
- Prusak F.*, Kodeks karny skarbowy. Komentarz, t. II, Kraków 2006
- Prusak F.*, Prawo i postępowanie karne skarbowe, Warszawa 2002
- Prusak F.*, Prawo karne skarbowe, Warszawa 2008
- Radecki W.*, Kary pieniężne w polskim systemie prawa, czy nowy rodzaj odpowiedzialności karnej?, PPK 1996, Nr 14–15
- Radecki W.*, Normatywne ujęcie wykroczenia, Prok. i Pr. 2003, Nr 2
- Radwański Z., Panowicz-Lipska J.*, Zobowiązania – część szczegółowa, Warszawa 2008

- Radzikowska Z.*, Z problematyki błędu w prawie karnym skarbowym, SP 1974, Nr 3
- Raglewski J.*, Kilka uwag odnośnie strony podmiotowej czynu zabronionego w prawie karnym skarbowym, PUG 2004, Nr 12
- Raglewski J.*, Kilka uwag w kwestii reklamy produktów leczniczych na gruncie ustawy Prawo farmaceutyczne, Prawo i Medycyna 2008, Nr 3
- Raglewski J.*, Stosunek przepisów części ogólnej nowego kodeksu karnego do innych ustaw przewidujących odpowiedzialność karną, PS 1998, Nr 7-8
- Ratajczak A.*, Dzieci i młodzież jako przedmiot ochrony w prawie karnym PRL, RPEiS 1971, Nr 13
- Redelbach A.*, *Wronkowska S.*, *Ziemiński Z.*, Zarys teorii państwa i prawa, Warszawa 1992
- Rejman G.*, Odpowiedzialność karna osób prawnych, PPK 1994, Nr 11
- Rejman G.* (red.), Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, Warszawa 1999
- Siewierski M.*, Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 1965
- Siwik Z.*, Projekt kodeksu karnego skarbowego – o kierunkach zmian w materialnoprawnych przepisach części ogólnej, CzPKiNP 1998, Nr 1-2
- Siwik Z.*, System środków penalnych w prawie karnym skarbowym, Wrocław 1986
- Siwik Z.*, Systematyczny komentarz do ustawy karnej skarbowej. Część ogólna, Wrocław 1993
- Skupiński J.*, Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych na tle polskiej ustawy z dnia 28 października 2002 r. (próba zarysu problematyki), [w:] *M. Płachta* (red.), Gdańskie Studia Prawnicze. Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Janowi Grajewskiemu, Gdańsk 2003
- Skupiński J.*, Problemy kryminalnopolityczne związane z promulgowaniem ustawy z dnia 28 października o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, Kwartalnik Apelacji Gdańskiej 2003, Nr 3
- Skwarczyński H.*, Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za przestępstwa skarbowe, WPP 2003, Nr 4
- Słowiński P.*, Sekrety szulerów, Katowice 1999
- Staszkowski R.*, Funkcja regulacyjna administracji publicznej. Studium z zakresu nauki prawa administracyjnego i nauki administracji, Bydgoszcz-Katowice 2009
- Stefański R. A.*, Gra w trzy karty – przestępstwo czy wykroczenie?, PiP 1995, Nr 3
- Stefański R. A.*, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego i prawa wykroczeń za 1999, WPP 2000, Nr 1
- Stefański R. A.*, Zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych, WPP 2010, Nr 2
- Suchodolski B.* (red.), Mała Encyklopedia Powszechna PWN, Warszawa 1959